

## **«Балалар еңбегі-Қазақстан Республикасы Еңбек заңнамасының талаптары мен шектеулері»**

Қазақстан Республикасы Еңбек заңнамасының негізгі қағидаттарының бірі еңбек саласындағы кемсітушілікке, мәжбүрлі еңбекке және балалар еңбегінің ең нашар түрлеріне тыйым салу болып табылады.

Бала еңбегін заңсыз пайдалануға жол бермеу мақсатында Қазақстан Республикасының Еңбек кодексінде еңбек шартын жасасуға жол берілетін жас мөлшері айқындалған.

Сонымен, 16 жасқа толған азаматтармен еңбек шартын жасасуға жол беріледі.

Сонымен бірге, Еңбек шартына кәмелетке толмаған адаммен, оның заңды өкілдерінің бірімен қол қойылған жағдайда, еңбек шарты жасалуы мүмкін:

1) 15 жасқа толған азаматтар орта білім беру ұйымдарында негізгі орта, жалпы орта білім алған жағдайда;

2) оқудан бос уақытта денсаулығына зиян келтірмейтін және оқу процесін бұзбайтын жұмысты орындау үшін 14 жасқа толған оқушылар;

3) кинематография ұйымдарында, театрларда, театр және концерт ұйымдарында, цирктерде денсаулығына және имандылық тұрғысынан дамуына нұқсан келтірмей шығармалар жасауға және (немесе) орындауға қатысу үшін 14 жасқа толмаған адамдармен еңбек шарты жасалуы мүмкін.

Қазақстан Республикасының еңбек заңнамасында 18 жасқа толмаған адамдарға қатысты еңбек шартын жасасуға және жұмысқа орналасуға мынадай жұмыс түрлеріне тыйым салу мен шектеулер көзделген:

- ауыр жұмыстарға, еңбек жағдайлары зиянды және (немесе) қауіпті жұмыстарға, сондай-ақ жұмыс берушінің мүлкі мен басқа да құндылықтарының сақталуын қамтамасыз етпегені үшін жұмыскердің толық материалдық жауаптылығы көзделетін лауазымдар мен жұмыстарға, сондай-ақ орындалуы олардың денсаулығы мен имандылық тұрғысынан дамуына зиян келтіруі мүмкін жұмыстарға (жұмыс берушінің лауазымдық айлықақысы) он сегіз жасқа толмаған азаматтармен; ойын бизнесі, түнгі ойын-сауық мекемелеріндегі жұмыс, алкоголь өнімдерін, темекі бұйымдарын, есірткі заттарын өндіру, тасымалдау және сату, психотроптық заттар мен прекурсорлармен).
- түнгі уақытта жұмыс істеуге тыйым салу (сағат 22.00-ден 6.00-ге дейін).
- үстеме жұмысқа тыйым салу
- жұмыс уақытын жиынтық есепке алу кезінде жұмысқа тыйым салу,
- вахталық әдіспен жұмыс істеуге тыйым салу.
- қоса атқаратын жұмысқа тыйым салу.

Қазақстан Республикасының Еңбек кодексіне сәйкес он сегіз жасқа толмаған қызметкерді жыл сайынғы ақылы еңбек демалысынан қайтарып алуға жол берілмейді.

Он сегіз жасқа толмаған қызметкерлерді, егер оларға медициналық көрсеткіштер бойынша мұндай жұмысқа тыйым салынбаған болса, іссапарға жіберуге жол беріледі. Бұл ретте он сегіз жасқа толмаған жұмыскерлер іссапарға жіберуден бас тартуға құқылы.

Жұмыс беруші, немесе қабылдаушы Тарап, он сегіз жасқа толмаған жұмыскерлерге олар үшін белгіленген шекті нормалардан асатын ауыр заттарды тасуға және қозғалтуға жол бермеуге міндетті.

Қабылдаушы Тарап-бұл жеке немесе заңды тұлға, жеке кәсіпкер, оның ішінде жіберуші Тараптың қызметкерлерін қызметкерлерді ұсыну жөніндегі қызметтер көрсетуге арналған шартқа сәйкес жұмысқа тартатын шаруа немесе фермер қожалығы.

Он сегіз жасқа толмаған жұмыскерлердің еңбегін пайдалануға тыйым салынатын жұмыстардың тізімін, он сегіз жасқа толмаған жұмыскерлердің ауыр заттарды тасуы мен қозғалтуының шекті нормаларын еңбек жөніндегі уәкілетті мемлекеттік орган бекітеді.

Қазақстан Республикасының еңбек заңнамасында 14 жастан 18 жасқа дейінгі адамдарға қатысты қысқартылған жұмыс уақыты режимі бойынша талаптар белгіленген:

- 16 – дан 18 жасқа дейінгі қызметкерлер үшін-аптасына 36 сағаттан артық емес.
- 14 жастан 16 жасқа дейінгі қызметкерлер үшін – аптасына 24 сағаттан артық емес.

Қазақстан Республикасының еңбек заңнамасын бұзғаны үшін, оның ішінде балалар еңбегін пайдалану кезінде бұзғаны үшін жұмыс берушілерге қатысты «Әкімшілік құқық бұзушылық туралы» Қазақстан Республикасының Кодексіне сәйкес әкімшілік жауапкершілік көзделген, атап айтқанда, адамды еңбек шартын жасамай жұмысқа жіберуге, еңбекке ақы төлеу талаптарын бұзғаны үшін, жұмыс уақытының нормасын заңсыз асырғаны үшін, еңбек саласында кемсітушілікке жол бергені үшін, еңбек қауіпсіздігін және еңбекті қорғауды қамтамасыз ету қағидаларын бұзғаны үшін.

Облыстың Құрметті ата-аналары мен жұмыс берушілеріне Қазақстан Республикасының мемлекеттік саясаты балалардың құқықтары мен заңды мүдделерінің сақталуын қамтамасыз ететінін және оларды кемсітушілікке жол бермейтінін ескертеміз. Ол үшін балалардың құқықтары кепілдігінің құқықтық негіздері қалыптастырылып, кәмелетке толмағандардың құқықтары мен заңды мүдделерін қорғау жөніндегі тиісті органдар мен ұйымдар құрылды.

Балалар мен олардың ата-аналарының құқықтық мәдениетін арттыру маңызды рөл атқарады.

Балалар-Кез келген мемлекеттің болашағы және мемлекеттің басты міндеті-біздің балаларымызға зияткерлік және рухани жағдайда болуға, шынайы құндылықтарды табуға, ар-намысты, ар-ождан мен қадір-қасиетті сақтауға көмектесу.

Біз балаларды бұл мүмкіндіктен айырмауға шақырамыз, өйткені әр баланың өмір сүруге, бақытты балалық шаққа құқығы бар!